

Förord

Man kan ställa sig frågan varför ingen vetenskapshistoriker i Sverige hittills antagit utmaningen att följa upp Sten Lindroths monumentala verk från 1967, *Kungl. Svenska vetenskapsakademiens historia 1739–1818*, genom att teckna utvecklingen därefter. Året då Lindroth slutade sin historik, 1818, var året då Jöns Jacob Berzelius utsågs till ständigt sekreterare. Med honom påbörjades en utveckling från en praktiskt inriktad akademi mot en akademi med allt starkare betoning av vetenskapernas egenvärde i sökandet efter ny kunskap, en utveckling som över tiden resulterat i oanade upptäckter och innovationer. Utvecklingen är internationell och den utgör grundvalen för dagens kunskapsamhällen.

Tiden efter 1818 har förvisso behandlats av våra vetenskapshistoriker men ingen har vågat sig på att teckna Vetenskapsakademiens mångfasetterade, samlade historia. Vad detta beror på kan vi bara spekulera om. Kanske har uppgiften ansetts vara alltför omfattande för dem som eventuellt har närmat sig tanken? Kanske har kraven på fördjupning gjort att mera avgränsade områden av den vetenskapshistoriska utvecklingen har prioriterats framför arbeten av mera övergripande karaktär? Att framgångar inom forskning allt mera mäts i termer av produktivitet över tiden motverkar nog också mera omfattande, riskfyllda projekt.

Frågan om Akademiens historia efter 1818 aktualiserades 2007 i samband med den översyn som Akademien lät göra av verksamheten vid Centrum för vetenskapshistoria. Förslaget innebar i korthet att Centrum med ansvar för Akademiens rika arkiv borde utvecklas till ett forum för ökad samverkan med andra vetenskapshistoriska aktörer, exempelvis genom att teckna just Akademiens senare historia. Förslaget mottogs väl och en projektgrupp sammankallades för att formulera ett nationellt vetenskapshistoriskt projekt som inte bara belyste Akademiens historia utan också bidrog till att stimulera den vetenskapshistoriska forskningen i landet. Uppgiften var att tänka stort och djärvt. Jag erinrar mig det stora engagemang som

karaktäriserade planeringsarbetet, vilket efter hand utmynnade i en ansökan om bidrag till Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse. Projektet hade rubriken ”Science and Modernization in Sweden: An Institutional Approach to Historicizing the Knowledge Society”. Stiftelsen anslog medel till projektet, vilket utöver reguljära forskningsinsatser nu även resulterat i föreliggande bok i två komplementära delar. En del tecknar Akademiens historia alltsedan tillblivelsen 1739, med fokus på den roll Akademien spelat för den vetenskapliga utvecklingen i landet i relation till de politiska krafter som format samhället, och en del lyfter på ett unikt sätt fram kunskapsbildningens materiella och visuella sidor.

Ett varmt tack riktas till alla forskare, arkivarier, föremålsansvariga och rådgivare som på olika sätt bidragit till detta lyckosamma genomförande, allt under en framsynt ledning som under arbetets gång tillvaratagit projektets inneboende utvecklingspotential byggd på de medverkandes idéer och kompetens samt på ett rikt arkivmaterial. Ett stort tack riktas också till Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse som gjorde det möjligt att förverkliga projektet.

Historien visar att Vetenskapsakademien under sin snart 300-åriga historia i sitt arbete för vetenskapernas främjande intagit olika roller i utvecklingen mot vad som i dag karaktäriserar vårt kunskapssamhälle. Viljan att verka genom att sätta kunskap i rörelse för samhällsutvecklingen tydliggjordes vid revideringen av Akademiens stadgar 2006. Portalparagrafens första mening fastslår nu att Akademien ”har till uppgift att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället”. Härmed sattes Akademiens dubbla roller på pränt, att utifrån sin oberoende position verka både för vetenskaplig förnyelse och för kunskapens roll i samhället. Med vetenskapen som grund arbetar Akademien oförtröttligt vidare för att forma en framtid byggd på kunskap. Kunskap ger hopp för framtiden.

Umeå i juni 2018

Gunnar Öquist

Vetenskapsakademiens ständige sekreterare 2003–2010